

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö [Lapin Kehitysvammaisten Tukipiiri ry ja Pirkanmaan Tukipiiri ry]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lain rakenne ja sen pykäläsältöjen jako ovat selkeät. Useiden pykälien sisällöissä on kuitenkin liian paljon tulkinnanvaraisuutta, joiden perimmäinen syy lienee lain kustannusneutraalius tavoitteessa. Tämä tulee aiheuttamaan vammaisryhmien välille eroja ja alueellista eriarvoisuutta.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Laki pykälissä on liian paljon tulkinnanvaraisuuksia. Liian suuri pykälien tulkinnanvaraisuus tekee päätöksiä tekevien viranomaisten työstä haastavaa ja lisää tehtyjen virheellisten päätösten riskiä. Tätä taustaa vasten tulee arvioida, että vammaisten oikeus yhdenvertaiseen ja osallistavaan elämään ei voi eikä saa kulkea oikeussalien kautta. Hyvinvointialueiden määrärahasidonnaiset palvelut uhkaavat eriarvoista vammaiset henkilöt eri puolella Suomea.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko tulevat voimaan vasta 1.1.2025. Tämä tulee heikentämään osan vammaisten henkilöiden oikeuksia saada tarvittavia palveluita. ”Koska erityisesti YK:n vammaissopimus korostaa vammaisen henkilön oikeutta saada tukea itsenäisten valintojen tekemiseksi ja tahtonsa ilmaisemiseksi, on esitykseen kirjattu jo voimassa olevan lain soveltamiskäytännön mukainen linja, jonka mukaan vammaisen henkilön tulee voidakseen saada henkilökohtaista apua kyetä ilmaisemaan jollakin kommunikaatiokeinolla tai tuettuna henkilökohtaisen avun sisältö. Henkilökohtaisen avun luonne aidosti omia valintoja mahdollistavana palveluna edellyttää, että vammaisen henkilö on itse valintojensa takana.”

Kehitysvammaisten tai samankaltaisessa asemassa olevien henkilöiden valinnan vapaus missä ja kenen kanssa haluavat asua ei lakiesityksen myötä näyttäisi paranevan yhdenvertaisesti muiden vammaisryhmien tavoin.

Hyvin usean kehitysvammaisen henkilön tuloista, ruokaan kuluu reilusti yli 30 %:a kun väestössä keskimäärin ruokaan käytetään hieman yli 10 %. Kun tiedämme ruokaan ja energiaan kohdistuvat hintapaineet, tulee tämä kulminoitumaan kehitysvammaisten ruokamaksuissa. Uudessa lakiluonnoksessa kehitysvammaisten aikaisemmin ilmaiset matkakulut ovat tulossa maksullisiksi, heikentäen entisestään kehitysvammaisten ja samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden taloudellista tilannetta olennaisesti vaarantaen kaikenlaisen osallisuuden kodin ulkopuolella.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Monen vaikeasti kehitysvammaisen tai muiden samankaltaisessa asemassa olevan vammaisen henkilön mahdollisuus omanlaiseen elämään lain tarkoittamassa muodossa jää valitettavasti toteutumatta, mikäli haastavimmassa asemassa olevien henkilöiden ihmisoikeuksia ei täysin tunnisteta YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksien mukaisesti.” j) ovat tietoisia tarpeesta edistää ja suojella kaikkien vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia, mukaan lukien tehostettua tukea tarvitsevat henkilöt ”(Finlex 27/2016)”. Henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä. Esitämme, että voimavara ehto poistetaan ja korvataan tämän vammaisryhmän osalta perheen tai lähi-ihmisten tuella tehtäväksi tarvearvioksi.

Erityinen tuki. ”Kohdan 1 palvelua (sosiaalihuollon ammattihenkilön antama tuki osallisuuteen ja vuorovaikutukseen kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona) myönnetään sellaisissa tapauksissa, että esimerkiksi osallistuminen kodin ulkopuoliseen toimintaan ei ole mahdollista minään muuna palveluna (esimerkiksi henkilökohtaisen avun avulla tai päivätoimintana). Kyse on viimesijaisesta palvelusta.” Päivätoiminnan kaltaista tai siihen rinnastettava toimintaa ei voida katsottavan täyttävän kokonaisuudessa vammaisen henkilön oikeuden yhdenvertaiseen osallisuuteen ja näin ollen muodostavan perusteet erityistuen epäämiseksi.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisten tai samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden tarpeen mukaisiin palveluihin kohdistuu useita uhkia. Aikaisemmin mainittujen asioiden lisäksi kehitysvammaisten asumiseen liittyviin laadullisiin, valinnanvapauteen on syytä kiinnittää huomiota ja tarkentaa lakitekstiä tältä osin, jotta toimintaa ja palveluita ohjataan YK:n vammaissopimuksen hengen mukaiseen suuntaan. Lain porrastettu voimaantulo (1.1.2025 lukien) asettaa useat vammaiset henkilöt merkittävästi eriarvoiseen asemaan ja tämän takia lain porrastetusta voimaantulosta on luovuttava.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Lain tarkoitus, on hyvä ja selkeä.

2.

Erytystuen. Kuitenkin niin, että palvelu on tarvittaessa realistisesti saatavissa ja saavutettavissa.

3.

Henkilökohtaisen avun tuottaminen, hyvinvointialueella on käytössä kaikki henkilökohtaisen avun tuottamistavat.

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Laki tulee nyt esitetyssä muodossa heikentämään kehitysvammaisten ja samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden mahdollisuutta yhdenvertaiseen ja osallistavaan elämään, mm. korostettujen voimavara vaatimusten, lain asteittaisen voimaantulon, henkilökohtaisten lisääntyvien taloudellisten kulujen ja lain kustannusneutraalius tavoitteen takia.

2.

Henkilökohtainen apu, esitämme poistettavaksi voimavara vaatimuksen. henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

3.

Erityinen Tuki.

1) sosiaalihuollon ammattihenkilön tai soveltuvan ammattitutkinnon suorittaneen henkilön antamaa osallisuuden ja vuorovaikutukseen tukea kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona (erityinen osallisuuden tuki); Esim. päivätoiminnan kaltaisen tapahtuman ei voida yksittäisenä toiminnan muotona katsottavan kattavan kaikki henkilön osallisuuden tarpeet ja muodostuvan perusteeksi erityistuen epäämiseksi.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kohtaan yksi tulee lisätä sosiaalinen toimintakyky, joka on tärkeä osa ihmisen kokonaistoimintakykyä ja tärkeä osa ihmisen yhteiskunnallista osallisuutta.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Henkilökohtainen apu, esitämme poistettavaksi voimavara vaatimuksen. henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä. Erityinen Tuki. sosiaalihuollon ammattihenkilön tai soveltuvan ammattitutkinnon suorittaneen henkilön antamaa osallisuuden ja vuorovaikutukseen tukea kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona (erityinen osallisuuden tuki); Päivätoiminnan kaltaisen toiminta ei voida katsottavan kattavan kokonaisuudessa henkilön osallisuutta ja näin olen muodostavan perusteeksi erityistuen epäämiseksi.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Määrärahasidonnaisuus tulee aiheuttamaan hyvinvointialueiden välille eroja ja asettaa vammaiset eriarvoiseen asemaan.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Henkilökohtainen apu, esitämme poistettavaksi voimavara vaatimuksen. henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

YK:n vammaissopimuksen mukaan tehostettua tukea tarvitsevilla ihmisillä on yhdenvertaiset oikeudet nauttia kaikista oikeuksista yhdenvertaisesti. Sosiaalihuollon ammattihenkilön tai soveltuvan ammattitutkinnon suorittaneen henkilön antamaa osallisuuden ja vuorovaikutukseen tukea kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona (erityinen osallisuuden tuki); Esim. päivätoiminnan kaltaisen tapahtuman ei voida yksittäisenä toiminnan muotona katsottavan kattavan kaikki henkilön osallisuuden tarpeet ja muodostuvan perusteeksi erityistuen epäämiseksi.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisille ja samankaltaisessa asemassa oleville henkilöille tuettu päätöksenteko on avainasemassa kun eletään ja luodaan omankaltaista elämää sen eri vaiheissa.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Suomessa kaikilla ihmisillä on yhdenvertaisuuden, täysimääräisen osallisuuden lisäksi oikeus turvalliseen elämään. Osaamiskeskuksien ammattitaitoiset moniammatilliset työryhmät ovat usein jopa elintärkeitä palveluita joilla säästetään henkiä ja turhaa kärsimystä.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisille ja samankaltaisessa asemassa oleville henkilöille tulisi paremmin mahdollistaa vapaus valita oma asumismuoto, missä ja kenen kanssa tahtoo asua. Tällä hetkellä asuminen järjestetään pääsääntöisesti hinnan mukaan, joka jyrää alleen yksilölliset tarpeet ja laatutekijät. Toivomme tältä osin laista selkeätä suunnan näyttäjää YK:n vammaissopimuksen hengen mukaisesti.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lyhytaikaisen huolenpidon pykälä on erittäin tärkeä erityisesti vammaisten lasten ja heidän perheiden jaksamisen ja toimintakyvyn kannalta.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

On hyvä, että varmistetaan oikeus käydä 5 päivänä viikossa päivätoiminnassa niin halutessa. Kuljetusmaksut saattavat kuitenkin vaarantaa mahdollisuuden osallistua toimintaan. Esitämme

myös, että lain laatijat varmistuvat siitä, että toimintojen uudistuessa ei tule väliinputoajia esim. päivätoiminnan ja työtoiminnan välille.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On erittäin tärkeää, että kognitiiviset, eri kommunikaatio tavat ja psyykkiset asiat on huomioitu uudessa laissa.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Lapin harva asutus, palvelut ja pitkät välimatkat luovat alueellemme erityishaasteita. Tämän takia esim hyvinvointialueiden harkinnanvaraisuudella tulee olemaan haitallisia vaikutuksia ihmisten sosiaalisen-, työelämään ja harrastuksiin.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisille harrastusvälineitä voidaan myöntää joko sosiaali- tai terveydenhuollonpuolelta. Käytännössä Suomessa ei juurikaan myönnetä harrastusvälineitä lääkinnällisenä kuntoutuksena jossa välineet ovat maksuttomia. Jos harrastusväline myönnetään sosiaalilainsäädännön perustein, henkilö joutuu maksamaan välineestä puolet. Tämä tarkoittaa sitä, että esim. kelauspyörän hankkija maksaa n 2000 euroa pyörästä kun ihmiset ilman vammaa saavat harrastusvälineen muutamalla satasella. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta asia olisi laissa syytä korjata.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät

Perustele tarvittaessa kantasi

Ei ole oikein, että yhteiskunnan kaikista heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, joilla ei ole mahdollisuuksia puolustautua ja nostaa asiaa julkisuuteen laitetaan yksin kärsimään resurssipulasta.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Laki tulee nyt esitetyssä muodossa heikentämään kehitysvammaisten ja samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden mahdollisuutta yhdenvertaiseen ja osallistavaan elämään, henkilökohtaisten lisääntyvien taloudellisten kulujen ja lain kustannusneutraalius tavoitteen takia.

Hyvin usean kehitysvammaisen henkilön tuloista, ruokaan kuluu reilusti yli 30 %:a kun väestössä keskimäärin ruokaan käytetään hieman yli 10%. Kun tiedämme ruoan, energiaan hintojen nousevan, tulee tämä kulminoitumaan kehitysvammaisten ruokamaksuissa jne. Uudessa lakiluonnoksessa kehitysvammaisten aikaisemmin ilmaiset matkakulut ovat tulossa maksullisiksi, heikentäen entisestään kehitysvammaisten ja samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden taloudellista tilannetta olennaisesti vaarantaen kaikenlaisen osallisuuden kodin ulkopuolella esim päivätoimintaan ja harrastuksiin osallistumiset.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

Vammaisen lapsi ja hänen perhe (vanhempi/vanhemmat/sisarukset) ovat tällaisessa tilanteessa hauraassa tilassa. Hyvin usein ennen kuin ollaan esitetyssä tilanteessa, perheissä on tapahtunut poikkeuksetta isoja asioita hyvin monella eri tasolla mm toimeentulossa. Esitämme, että perheitä pitäisi tällaisissa tilanteissa mieluummin tukea kuin aiheuttaa lisä kuormitusta jolla voi olla ikäviäkin seurauksia.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vaikutukset vammaiseen osana perhettä, perheen tunnistaminen sellaisenaan ovat puutteelliset

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esitämme, että resursointi vastaisi lain henkeä eikä kenenkään vammaisen tarvitsisi luopua normaalista elämästä tai pahimmassa tapauksessa joutua hakemaan tämän takia toimeentulotukea.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Lakia valmistellessa tulisi arvioida kilpailutusten vaikutukset palveluiden tuottamiseen, laatuun ja voidaanko kilpailutuslainsäädännön tämän hetkistä ylivertaista asema sanktioineen vammaispalvelulakiin nähden muuttaa, jotta vammaisen henkilö pystyisi kaikissa tilanteissa tekemään päätöksiä omasta elämästä. Asuminen on tällainen merkittävä asia jossa on syytä tehdä tarvittavia muutoksia.

Rantaniemi Rauno
Lapin Kehitysvammaisten Tukipiiri ry